

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Autorské právo a „noví uživatelé“

Obsah generovaný uživateli, fan fiction, web 2.0, digitalizace, interaktivita... Přichází pozvolný konec autorského práva?

Dnešní svět s oblibou skloňuje slovní spojení informační společnost či digitální věk. Jde nám o informace, jejich okamžitě šíření a bezproblémovou dostupnost tady a teď. Málokdo si již vybaví okamžik, kdy se internet stal přirozenou součástí našeho každodenního života. Málokdo by se dokázal zbavit komfortu, který nové technologie přinášejí. Adaptace na internetovou komunikaci a digitální prostředky zviditelnila zastaralé právní smýšlení v této oblasti. Nebojme se říci, že samozřejmost, s jakou využíváme online služeb, je hnací silou stojící za řadou právních reforem. Ovlivňují je já, stejně jako je ovlivňujete vy. Chování uživatelů v ne zcela anonymním prostředí internetu představuje výzvu pro autorskopravní odborníky a akademickou sféru.

Obsah vytvářený uživateli

S nástupem aplikací odpovídajících modernímu prostředí tzv. webu 2.0, získali do té doby pasivní příjemci významnou úlohu – možnost podílet se na vytvářeném obsahu. Vzrostl zájem uživatelů podílet se na změnách textů, úpravě hudby či prostě manipulaci původních děl. Kreativního potenciálu konzumentů si záhy všimla žurnalistická média typu BBC nebo Guardian. Aktivně podporují uživatelské platformy, kde publikum získává možnost nahrávat i vytvářet vlastní příspěvky.[1] Tato forma občanského žurnalismu napomáhá okamžitosti šíření událostí a současně zajišťuje ekonomicky nejlevnější variantu pro mediální produkci. Schopnosti uživatelů, pokud jde o tvorbu nápadů a inovace, využívají standardně rovněž sítě marketingových a reklamních agentur. Nelze se tudíž pozastavovat nad snahou mediálních společností podporovat aktivitu publika v maximální možné míře.

Zatímco občanský žurnalismus, potažmo marketingová sféra autorskopravní limity až na výjimky nenarušuje, opačná situace nastává při přetváření autorského díla pomocí nových médií, technologií a dalších procesů. Problém obdobného konání je na první pohled zřejmý. Autorskopravní ochrana autentičnosti díla a zejména práva původního autora požívají legální ochrany jednotlivých právních řádů. Transformace provedená konzumentem již nikoli.

Řada teoretiků (viz např. Henry Jenkins[2], Rob Cover[3], Axel Bruns[4]) považuje zásah uživatelů do původního díla jako přirozený vývoj vycházející z netypických možností nabízených internetovým prostředím. Autorskopravní ochranu v dnešním pojetí vnímají spíše jako přežitek chránící ekonomické zájmy, nikoli samotného autora a dílo. Částečné řešení pak spatřují ve variantě komunálního vlastnictví nad určitým obsahem, respektive dílem. Právo zasahovat do něj se dle této teze stává prakticky neomezeným. Zaměřme se tedy na osobu autora dle české právní úpravy, jakož i na nedostatky zmíněné naprosté svobody uživatelsky generovaného obsahu.

Autorství optikou českého právního řádu

Abychom mohli určité dílo označit za autorské, musí naplnit tzv. generální klauzuli autorského zákona uvedenou v ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. [121/2000 Sb.](#), o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění (dále jen „autorský zákon“). Jedná se toliko o výsledek tvůrčí činnosti fyzické osoby, který je jedinečný (ve smyslu

originální), vyjádřený v objektivní smysly vnímatelné podobě, naplňující povahu díla (literární, umělecké, vědecké) a konečně není vyloučen z právní ochrany. Specifický režim pak platí pro tzv. díla fiktivní, počítačové programy, databáze a jiné[5], nicméně s ohledem na charakter výkladu postačí toliko obecná generální klauzule, respektive obecná definice pojmu autorské dílo.

K pojmu autorství uvedme následující. Autorský zákon popisuje v ustanovení § 5 odst. 1 osobu autora takto: „Autorem je fyzická osoba, která dílo vytvořila.“ Pro námi řešenou problematiku jsou rozhodující dva aspekty. První z nich, a sice jedinečnost, respektive originalita díla, předznamenává nemožnost zásahu do díla ze strany jiné osoby. Pakliže tak učiní, dochází k narušení práv garantovaných tímto zákonem osobě autora. Dostáváme se k druhému uvedenému aspektu - spjatost autora s dílem. Logicky tedy i s oním znakem jedinečnosti. Pro upřesnění jen dodejme, že analogický požadavek vyžadují také tzv. díla fiktivní, u nichž znak jedinečnosti střídá znak původnosti. Jedná se sice o zeslabení standardu ochrany autorského díla, ovšem ani tady není narušena vazba autor - dílo.

Situace je nicméně ještě o něco komplikovanější. Mezi osobnostní práva autora patří dle ustanovení § 11 odst. 3 autorského zákona právo na nedotknutelnost díla, zejména pak právo udělit svolení k jakékoli změně nebo jinému zásahu do díla. Následující odstavec shodného ustanovení dále sděluje, že osobnostních práv se autor nemůže vzdát. Míra ochrany poskytnutá právním řádem České republiky, jde-li o zásahy do díla stran jiných osob než autora, je tedy skutečně markantní. V praxi proto nemůže nastat situace, kdy by se autor rozhodl připustit omezení svých osobnostních práv vůči konkrétnímu dílu. V intencích řečeného nyní již tušíme, že prostor pro aktivní účastenství internetových uživatelů český právní svět značně limituje. Koncepce úplné volnosti a rozmělnění autorskoprávní ochrany nadto přináší některé absurdní důsledky. Jedním z nich je v extrémních případech i neomezené množství zásahů do původního díla neomezeným množstvím uživatelů bez jakýchkoli sankčních postihů. Opustme nicméně teoretické zázemí řešené problematiky a věnujme se vybraným konkrétním případům.

Fan fiction, mashup, crossover

Fan fiction představuje termín pro uživatelskou aktivitu, při níž se fanouškovská základna určitého díla zapojuje do tvorby jeho volného pokračování. Navazuje na originální předlohu, využívá shodné hlavní postavy i jejich charakterové rysy. To vše bez finančního profitu či formálního zveřejnění. Vytvořený obsah zůstává nicméně volně přístupný na internetu, čímž se autoři pokračování vystavují možnosti sankčních postihů. V návaznosti na populární sérii knih o fiktivní postavě Harryho Pottera vyšlo bez svolení autorky J. K. Rowlingové pokračování pod názvem „James Potter and the Hall of Elders' Crossing“.[6] Spisovatelka sice zvažovala právní kroky vzhledem k porušení autorských práv, k soudnímu sporu však v tomto případě nedošlo. Naopak posléze založila webový server Pottermore[7], kde sama podněcuje k interakci uživatelů a tvorbě nových příběhů.

Kombinací několika hudebních a audiovizuálních děl vzniká tzv. mashup - kompozice, která v sobě spojuje transformovaná původní díla upravená osobou odlišnou od autora. Jedním ze striktních rozhodnutí soudní praxe v obdobných případech je známá judikatura ve věci Bridgeport Music v. Dimension Films, et al. - 410 F. 3d 792 (6th Cir. 2005)[8]. Odvolací soud Spojených států amerických pro šestý obvod judikoval, že pouze autor má exkluzivní, a tudíž výlučné právo kopírovat svou práci. Opačně, jakékoli užití, nehledě na délku části užití skladby představuje narušení autorského práva. Rozhodnutí bylo v minulosti častokrát kritizováno pro zvolenou přísnou interpretaci a přímou podporu licenčních systémů.

Jako poslední zvolenou formou uživatelsky generovaného obsahu zmiňme crossover, využití dvou a více fiktivních postav nebo prostředí v jednom konkrétním příběhu, znázorněných ať už pomocí fotografie, videa, literatury, komiksu, animace a jiných. V důsledku dochází k několikanásobnému narušení práv různých autorů. Společným jmenovatelem všech těchto způsobů vyjádření uživatelů

(fan fiction, mashup, crossover) je především problematické definování povahy jejich produkce. Eventuální postihy jsou rovněž velice individuální, odvislé především od původce díla, případně licenčních vlastníků (nejčastěji nakladatelství, filmových studií apod.).

Etická rovina uživatelská tvorby předestřená ve zvolených příkladech ve vztahu k autorovi zůstává samozřejmě sporná. V mnoha případech jde nicméně primárně o finanční zájmy. Ačkoli částečné rozrušení vazeb za pomoci licenčních a nakladatelských smluv umožňuje například filmovému průmyslu bez dalšího vytvořit filmovou verzi populární knihy, možnostem další transformace díla brání legální sankce. Za pomoci více či méně rigidních ustanovení dohod mezi autorem a nakladatelstvím, filmovými studií či dalšími většinou ztrácí sám tvůrce řadu práv vážících se k autorství. S tím úzce souvisí i přenesení aktivní legitimity na mediální producenty pokud jde o iniciování právních postihů. Ztrátu finančních benefitů tak v případě přetvoření díla nepocituje autor, nýbrž právě privátní mediální sektor. Představují proto skutečný problém bariéry právní úpravy autorství? Anebo spíše mediální instituce orientované na profit?

Creative commons a alternativní licenční systémy

Soudobá kritika oblasti práva duševního vlastnictví, včetně práva autorského se přenesla ke zvažování, zda jde skutečně o společensky potřebný prostředek. Vycítán je přílišný formalismus, nadměrná kontrola a řada vedlejších efektů, které tato kontrola produkuje. Jedním z důsledků rigidní úpravy je taktéž nemožnost dalších úprav, participace a přetváření původních autorských děl. Bezesporu panuje shoda nad tím, že autorskoprávní úprava musí projít zásadní obměnou ve vztahu k internetovému prostředí z důvodu zastaralosti a obsolence některých ustanovení. Její absolutní popření nicméně představuje fikci. Následný progres by se měl zaměřit k projektům typu Creative Commons[9] (soubory veřejných licencí), alternativních licenčních systémů (např. projekt GNU Free Documentation Licence[10]) apod. Obdobnými postupy je možné zachovat kompromis mezi právy a požadavky autora, a zároveň poskytnout širší prostor pro realizaci publika. Alternativní licenční systémy vycházejí z posílené role tvůrce, který sám rozhoduje o osudu své práce. Většina těchto systémů zároveň od svých uživatelů vyžaduje, aby se jimi transformovaná díla rovněž stala veřejně přístupnými.

Budoucnost autorskoprávní ochrany

V kontextu všech požadavků na přerod autorskoprávní oblasti došlo k opomenutí několika zásadních skutečností: chybí jasné definování role uživatele v rámci participativní kultury nadto začleněné do kybersvěta; není jasné, co je míněno transformací díla a jakou povahu dílo posléze získává; nepanuje shoda na formulování potenciálního nového znění právní úpravy, včetně dalších nedorozhodnutých aspektů. Digitální revoluce odhalila množství mezer v právní úpravě nejen autorskoprávního směřování co do působení nových forem produkce či nových technologií. I tato stať se nesla na vlně souboje mezi korporátními zájmy na striktní právní ochraně oproti možnosti uživatelů aktivně přizpůsobit dílo své vlastní interpretaci. Zatímco jedni věří, že autorské právo zastupuje uměle vytvořený a nebezpečný monopol, druzí jej vnímají jako naprosto přirozené právo odpovídající především morálnímu základu jakékoli autorské tvorby. Aktivita uživatelů v internetovém světě vytvořila impuls ke změnám a inovaci práva, v konečném důsledku jím bude zpětně ovlivňována. Ve stejném duchu je proto třeba přemýšlet i o nové právní úpravě, která by měla reflektovat sílící trend.

Mgr. et Mgr. Klára Sommerová

-----
[1] Viz blíže např. >>> [zde](#).

[2] Srovnej např. Jenkins, Henry. 2006. Convergence culture: Where Old and New Media Collide. London, New York: New York University Press.

[3] Srovnej např. Cover, Rob. 2007. „Inter/aktivní publikum: Interaktivní média, narativní kontrola a revize dějin publika.“ Pp 195-207 in Mediální studia (II).

[4] Srovnej např. Bruns, Axel. 2008. „The Future is User-Led: The Path towards Widespread Produsage.“ Pp 1-10 in Fibreculture journal (11).

[5] V případě těchto děl postačí původnost takového díla s odkazem na ust. § 2 odst. 2 autorského zákona.

[6] The Law Street Journal. Harry Potter in court: A summary of the legal disputes surrounding the series. [online] 2011. Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[7] Viz blíže >>> [zde](#).

[8] Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[9] Dostupné na www.creativecommons.org, případně www.creativecommons.cz.

[10] Dostupné na www.gnu.org.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Rozdělení společného jmění manželů v případech výdělečné činnosti pouze jednoho z manželů](#)
- [Oběť znásilnění má nárok na peněžitou satisfakci](#)
- [Digitalizace AML povinností: jak technologie mění plnění povinností pro tisíce povinných osob](#)
- [\(Ne\)vypořádání předmětu řízení u soudního smíru](#)
- [Nové limity opatrovnického rozhodování v judikatuře ESLP a Ústavního soudu](#)
- [Mimosmluvní odměna při společném zastupování více osob](#)
- [Nepřiznané koalice](#)
- [Společnost s podíly 50:50 – právní rizika patových situací a jejich smluvní řešení](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 34: Jednání za společnost – prokura](#)
- [Jak nastavit smlouvy s dodavatelem podle nové právní úpravy kybernetické bezpečnosti?](#)
- [Vada koupené věci – kdy zjištěné nedostatky zakládají kupujícímu práva z vadného plnění a kdy nikoliv?](#)